

Zorica NETAJ*

ISKUSTVO NA SREĐIVANJU, OBRADI I DIGITALIZACIJI ZBIRKE FOTOGRAFIJA ARHIVA JUGOSLAVIJE

Izvleček:

Izkušnje pri urejanju, obdelavi in digitalizaciji Zbirke fotografij Arhiva Jugoslavije

Arhiv Jugoslavije hrani 859 arhivskih fondov in zbirk, le-te pa obsegajo 24,5 kilometrov arhivskega gradiva. Gradivo se nanaša na delo osrednjih državnih vladnih in upravnih organov. Zbirko fotografij tvori 54 fotografskih celot, v njih pa je več kot 46.000 fotografij, 230 albumov, 300 razglednic, 123 negativov na steklu in 4 ferotipijske plošče. Gradivo zbirke zajema čas od leta 1855 do 2000.

Prispevek je nastal na podlagi izkušenj pri urejanju in obdelavi Zbirke fotografij Arhiva Jugoslavije. Predstavlja revizijo zbirke, metode za identifikacijo fotografij, podatkovne zbirke, projekt digitalizacije fotografij, formate master posnetkov in metapodatke.

Ključne besede:

fotografija, identifikacija, digitalizacija, podatkovna zbirka, metapodatki, Arhiv Jugoslavije

Abstract:

Experience Gained from Arranging, Processing and Digitization of the Photograph Collection of the Archives of Yugoslavia

Within its 859 archives and collections, The Archives of Yugoslavia keeps nearly 25 kilometres of records. These materials relate to the activities of the central government and state authorities. The Photograph Collection comprises of 54 photograph sets, which contain more than 46.000 photographs, 230 albums, 300 postcards, 123 glass plate negatives and 4 ferrotypes, dating from the year 1855 until 2000.

The present paper is based on experience gained from arranging and processing the Photograph Collection of the Archives of Yugoslavia. It presents the collection's revision, methods for the identification of the photos, databases, the digitization project, master photo formats and metadata.

Key words:

photography, picture, identification, digitization, database, metadata, Archives of Yugoslavia

1 UVOD

Fotografija danas ima široku primenu u oblasti umetnosti, medija, izdavaštva, nauke i tehnike. Za jedne ima estetsku, za druge naučnu a za treće informativnu vrednost.

Za istoričare i arhiviste fotografija ima pre svega dokumentarnu vrednost, ona je autentični svedok događaja koja iz vizure jedne ličnosti - fotografa, prelazi u sliku kolektivnog sećanja. Iako je ova njena vrednost dugo podređivana estetskoj, danas se stavlja ravnopravno uz dokument i tretira kao relevantna arhivska građa.

---

* Zorica Netaj, viši arhivista, Arhiv Jugoslavije, Vase Pelagića 33, 11000 Beograd, Srbija, kontakt: tajnez@hotmail.com.

Arhiv Jugoslavije (u daljem tekstu: Arhiv), ustanova kulture od nacionalnog značaja, u okviru svojih 859 fondova i zbirki, „čuva i štiti arhivsku građu nastalu radom centralnih državnih organa i organizacija jugoslovenske države od 1918. do 2006. godine“ (Ratković-Trifunović et al, 2010, str. 14). Pod brojem 377 nalazi se Zbirka fotografija (u daljem tekstu: Zbirka), koja se sastoji od 56 fotografskih celina. Te celine su pojedinačne zbirke nastale izdvajanjem fotografija iz pisane građe, prilikom obrade arhivskih fondova i zbirki.

Na fotografijama nastalim u rasponu od 1855.¹ do 2000. godine možemo videti: događaje vezane za unutrašnju i spoljnu političku delatnost jugoslovenske države; portretne fotografije domaćih i stranih predsednika, državnika, političara, generala, znamenitih ličnosti, umetnika itd; portretne fotografije članova jugoslovenske, crnogorske, grčke, italijanske, rumunske, bugarske, danske, nemačke, britanske i ruske dinastije; fotografije vezane za Drugi svetski rat, NOB, kao i ratne zločine počinjene na teritoriji Jugoslavije; fotografije umetničkih dela starih majstora, enterijera i eksterijera, arhitekture, gradova, predela itd.

Među pečatima brojnih domaćih, bečkih, petrogradskih, pariskih, londonskih fotografa i fotografskih ateljea, nalaze se Disdéri, Nadar, de Jongh Frerés, Vandyke, Alfred Eisenstaedt, Florian Gantenbein, Anastas N. Stojanović, Milan Jovanović, Panta Hristić, Vlada Benčić, Tonka Kulčar, Gligor Kumđerski, Milan Pešić, Tomislav Peternek, Ivo Eterović i mnogi drugi.

Zbirka fotografija Arhiva Jugoslavije danas broji preko 46.000 fotografija, 20.000 negativa, 230 albuma, 300 razglednica, 123 negativa na staklu i 4 ferotipije.²

Tabela 1: Pregled fondova, zbirki i količine građe

Vreme nastanka građe	Broj fondova	Broj zbirki	Količina fotografija
Period Kraljevine Jugoslavije	21	3	11.500
Drugi svetski rat	4	4	3.500
Posleratna Jugoslavija	21	1	31.000
Ukupna količina	46	8	46.000

2 REVIZIJA GRAĐE ZBIRKE FOTOGRAFIJA

Usled razvoja informacionih tehnologija i njihove sve veće primene u arhivistici, digitalizacija arhivske građe, pa samim tim i fotografija, postaje jedan od strateških ciljeva Arhiva.

Snimanjem postojećeg stanja, došlo se do zaključka da se tokom krize izazvane slomom jugoslovenske federacije nije vodila precizna evidencija o stanju, količini i vrsti građe, tako da je pre izrade projekta digitalizacije bilo neophodno izvršiti reviziju Zbirke.

¹ Najstarija datirana fotografija u Zbirci je portret Kleopatre Karađorđević (1835-1855), sestre kralja Petra I Karađorđevića, ćerke kneza Aleksandra Karađorđevića i kneginje Perside. Formata je vizitke (cart-de-visit), nastala je u Pešti, atelje Strelisky, 1855. godine.

² Ferotipije su pozitivne fotografije izrađene na tankom gvozdenom limu i predstavljaju prvi tip polaroid slika. Bile su popularne od polovine XIX do tridesetih godina XX veka (Netaj, 2003).

Revizija je rađena u periodu 2004-2006. godine, na 14 od 18 fondova/zbirki,³ sa ciljem provere kompletnosti fondova, utvrđivanja stepena sređenosti, stanja i značaja fotografija, kao i radi izrade kvalitetnijih inventara. Podaci o provenijenciji i količini fotografija proveravani su kroz sačuvane primopredajne zapisnike, istorijske beleške i Knjigu ulaska građe u Arhiv. Na osnovu dobijenih podataka izvršena je rekonstrukcija Knjige ulaska građe u Zbirku i oformljena su dosijea za svaki fond/zbirku posebno. Utvrđen je tačan broj fondova/zbirki, količina građe, stepen sređenosti građe, fizičko stanje građe i urađeni su novi analitički inventari.

Nakon analize fizičkog stanja građe, uređen je depo u kome su obezbeđeni optimalni uslovi čuvanja (temperatura i vlažnost vazduha), nabavljene pokretne metalne fioke za smeštaj fotografija, polietilenske kesice i papir arhivskog kvaliteta za odlaganje fotografija.

Paralelno sa revizijom Zbirke, vršen je i prijem nove građe. S obzirom da je obrada fotografija u ranijem periodu obavljana shodno *Uputstvu o zaštiti i obradi zbirke fotografija u Arhivu Jugoslavije* koje je doneto još 1986. godine, bili smo upućeni na izučavanje skorašnje strane literature radi uvida u savremene tehničko-tehnološke tokove, postupke i metode iz oblasti obrade, zaštite i digitalizacije fotografskih kolekcija. Polazeći od navedenog uputstva u meri koja je prihvatljiva današnjem vremenu, naslanjajući se na preporuke Međunarodnog arhivskog saveta (ICA),⁴ druga evropska i svetska iskustva sa projekata zaštite i digitalizacije kulturnih dobara,⁵ definisane su, u vidu uputstva, jasne smernice za dalju obradu fotografija Zbirke Arhiva.

Uputstvo je definisalo: način preuzimanja i vođenja evidencija o fotografijama; šta je original a šta kopija fotografije; način sređivanja i obrade fotografija, negativa i albuma; vrste naučno-informativnih sredstava; parametre za digitalizaciju fotografija; način odlaganja i rukovanja; optimalne uslove za čuvanje fotografija i negativa u depou (Netaj, 2012).

Kroz praksu se pokazalo da su sledeće smernice bile dragocene:

Fotografije se **izdvajaju** od pisane građe, i na njeno mesto ostavlja se **fotokopija** sa uputnicom na Zbirku. Uz izdvojenu fotografiju beleže se svi dostupni podaci: ime ličnosti, vrsta događaja, mesto događaja, vreme nastanka fotografije, signatura u okviru pisane građe i dr. Na ovaj način broj neidentifikovanih fotografija je minimalan.

Redni broj iz *Knjige prijema fotografija*, kao osnovne evidencije o ulasku fotografija u Zbirku, upisuje se u donjem levom uglu na poledini fotografije i predstavlja signaturu koju fotografija nosi do sređivanja i obrade. Ovo je dragoceno ukoliko se fotografija iz nekog razloga dislocira.

³ Iz revizije su izuzeti: Fond 510 - NIRO Komunist, zbog svoje veličine, jer sa 21.471 fotografijom čini skoro polovinu Zbirke; Zbirka 110 - Državna komisija za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomagača, sa 2.978 fotografija, jer je u Arhiv primljena u sređenom stanju sa dobrim analitičkim inventarom.

⁴ Na sajtu Međunarodnog arhivskog saveta (ICA), u okviru radne grupe za audiovizuelnu i fotografsku arhivsku građu, nalazi se veliki broj preporuka za obradu, katalogizaciju, zaštitu i digitalizaciju fotografskih kolekcija. (Internet 1).

⁵ Od 1999. godine do danas, pod okriljem Međunarodnog arhivskog saveta (ICA), UNESCO-a ili Evropske unije, bilo je više projekata na povezivanju muzeja, arhiva i biblioteka, sa ciljem stvaranja zajedničkih platformi, preporuka i uputstava za digitalizaciju, metapodatke, dugoročni pristup i zaštitu kulturne baštine. Izdvajamo: European Visual Archive (EVA), Safeguarding European Photographic Images for Access (SEPIA), South-Eastern European Digitization Initiative (SEEDI), MInisterial NETwoRk for Valorising Activities (MINERVA).

Nakon analitičke obrade u gornjem desnom uglu upisuje se **konačna signatura**, koja se sastoji od: skraćenice arhiva, oznake Zbirke fotografija, rednog broja fonda/zbirke, rednog broja fotografije u fondu.

Naziv digitalnog dokumenta odgovara konačnoj signaturi fotografije.

3 METODE IDENTIFIKACIJE FOTOGRAFIJA

Identifikacija je najsloženiji postupak tokom obrade fotografija i njime se utvrđuje autentičnost i verodostojnost fotografije.

Identifikacija je, kao što je već bilo rečeno, jednostavnija ukoliko su svi dostupni podaci iz pisane građe sačuvani. Međutim, ukoliko nije, treba obraditi sve podatke koji daju **avers** i **revers** fotografije. Avers fotografije nam govori o ličnosti, događaju, mestu ili objektu, kao i vrsti fotografije. Revers nas upućuje na autora fotografije, mesto i vreme nastanka fotografije.

Prepoznavanje garderobe, frizure, nakita, mode, običaja, tradicije, uređenja enterijera, eksterijera i arhitekture prikazane na fotografijama, omogućavaju preciznije datiranje, pa samim tim i identifikaciju. Potrebno je obraditi i zabeleške ukoliko postoje na fotografiji, jer ih je često načinio stvaralac fonda ili sam autor.

Iskustvo je pokazalo da je teže identifikovati ličnost što se ide dalje u prošlost, pogotovo ako su ženski portreti u pitanju. Prilikom identifikacije stranih ličnosti potrebno je utvrditi imena u originalu (Prim: Marija Fjodorovna - *Марія Федоровна*).

Nekada je za proces identifikacije bilo neophodno izučavanje arhivske građe i stručne literature. Dostupnost interneta i informacije koje on pruža znatno su doprinele lakšoj i bržoj identifikaciji. Danas je dovoljno ukucati određeni pojam u pretraživač i dobićemo stranice i stranice dostupnih fotografija.

Prilikom identifikacije portretnih fotografija druge polovine XIX veka, dragoceni su sajtovi FotoMuzeja,⁶ George Eastman House,⁷ Heritage Images.⁸ Online baza podataka Arhiva - *Inventar (Internet 4)*, sa mogućnošću pretraživanja po ključnoj reči, dragocena je za određivanje vremenskih odrednica. Digitalizovani brojevi listova *Politika* i *Vreme*,⁹ omogućavaju precizno identifikovanje domaćih i stranih ličnosti kao i političkih događaja perioda Kraljevine Jugoslavije. Za prepoznavanje ličnosti i događaja posleratne Jugoslavije značajna je Fototeka Muzeja istorije Jugoslavije.¹⁰

Prilikom identifikacije, obavljeno je, uz dodatne mere opreza i kritike izvora, istraživanje fotografija sa većeg broja blogova i foruma, a korišćeni su i istorijski filmovi dostupni na YouTube i drugim sajtovima.¹¹

---

⁶ Zbirka FotoMuzeja sadrži oko 100.000 fotografija, nastalih od perioda prvih fotografija do savremenog doba, kao i biografije sa podacima o 185 srpskih fotografa i foto-ateljea. (Internet 2).

⁷ Na sajtu George Eastman House - International Museum of Photography and Film, nalaze se fotografije Šarla Flaviena, francuskog nezavisnog novinara, koji je u periodu 1890-1910. godine napravio 466 fotografija po Srbiji i Jugoslaviji. (Internet 3).

⁸ Više o Heritage Images dostupno na: <http://www.heritage-images.com/>.

⁹ Na sajtu Digitalne Narodne biblioteke Srbije može se online pogledati dnevni list *Politika* (1904-1941), *Vreme* (1921-1941), kao i druge novine i časopisi iz perioda 1834-1941. godine. (Internet 5 i 6).

¹⁰ Digitalna Fototeka Muzeja istorije Jugoslavije, sadrži 150.000 fotografija nastalih u periodu 1947-1980. godine. Snimane su na 1083 lokacije u 93 države i svedoče o putovanjima Josipa Broza, njegovim susretima sa stranim šefovima država i vlada, svetski poznatim ličnostima itd. Online baza može da se pretražuje po datumu, događaju, ličnostima i zemljama. (Internet 7).

¹¹ Više o dokumentarnim filmovima dostupno na: European Film Gateway <http://www.europeanfilmgateway.eu>; British Pathé <http://www.britishpathe.com/>; Heritage Images <http://www.heritage-images.com/>.

Sajtovi sa *online* dostupnim fotografijama mogu da pomognu ili potvrde identifikaciju, ipak argumentaciju treba vršiti **komparativnom analizom saviše proverenih izvora**, jer da bi se fotografija smatrala identifikovanom mora sadržati: ime osob(a)e ili vrstu događaja koju prikazuje, vreme i mesto nastanka (može i okvirno), i ukoliko je dostupno ime autora fotografije.

4 ODABIR BAZE PODATKA

Nekada se kao naučno-informativno sredstvo u cilju informisanja korisnika o sadržaju fotografija radio analitički inventar. Prevedeno u današnje vreme govorimo o bazi podataka. I za jedno i za drugo jedinicu analitičke obrade čini fotografija. Svaka fotografija se obrađuje pojedinačno i treba da sadrži sledeća polja za unos podataka: broj fonda, redni broj fotografije - signaturu, sadržaj fotografije - legendu, vrstu fotografije (original, kopija, reprodukcija, negativ, album i broj albuma), ime autora fotografije, vreme nastanka fotografije, format fotografije, informacije o vezi sa negativom i pisanom građom, ključne reči i napomene (Netaj, 2012).

Na žalost baza Arhiva *Inventar*, prilagođena je za unos sadržaja jedinica opisa pisane građe i mikrofilma ali ne i za specifične potrebe fotografija, tako da je odlučeno da podatke za Zbirku vodimo kroz sistem COBISS¹² baze podataka Narodne biblioteke Srbije. Ta baza daje mogućnost pretraživanja po ključnoj reči, imenu ličnosti, događaju, vremenu, autoru, mestu nastanka fotografije itd. Inventarski listić sadrži podatke o: autoru fotografije, naslovu fotografije, vrsti sadržaja, godini nastanka, mestu nastanka, fizičkom opisu građe, predmetnim odrednicama, kao i rezime koji sadrži detaljan opis fotografije, UDK i COBISS.SR-ID broj.

Usled nedostatka jasne strategije o izradi jedinstvene baze podataka za sve arhive u Srbiji, pojedinačne arhivske ustanove su samoinicijativno krenule u proces izrade sopstvenih baza. Istorijski arhiv Beograda, u okviru svog informacionog sistema *Janus*,¹³ urađenog po Opštem međunarodnom standardu za opis arhivske građe ISAD(g), omogućava pristup fotografijama u *online* režimu, i pruža mogućnost pretraživanja po jednoj ili više ključnih reči uključujući i pregled digitalne kopije. Analitički inventar pruža podatke o: signaturi, naslovu fotografije, vrsti dokumenta, količini, dimenzijama fotografije, vremenu nastanka, sadržaju. Fotografija može da se pregleda u umanjenoj rezoluciji preko jedinstvenog broja koji predstavlja vezu sa digitalnom kopijom.

Kao mogućnost za vođenje evidencija o fotografskim kolekcijama treba razmotriti i *open source* baze. Jedna se nalazi na sajtu *FotoMuzeja - Virtuelnog muzeja Srpske i svetske fotografije*,¹⁴ koji je osnovan sa ciljem da prikupi, sistematizuje, definiše i prezentuje fotografije sa jednog mesta putem interneta. Baza je otvorena za sve koji žele da postavе svoje fotografije, poštujući određene uslove.

Projekat *Europeana*¹⁵ pokrenut je 2008. godine s ciljem objedinjavanja evropske kulturne baštine i njene dostupnosti javnosti. To je internet portal koji služi kao interfejs za knjige, slike, filmove, muzejske predmete i arhivsku građu koja se digitalizuje u više od 2.000 institucija u celoj Evropi (Nisheva-Pavlova, 2013).

¹² COBISS predstavlja organizacioni model povezivanja biblioteka u nacionalni bibliotečko-informacioni sistem sa uzajamnom katalogizacijom. Fotografije, razglednice, plakati, leci i karte vode se kroz zbirku neknjižne građe.

¹³ Istorijski arhiv Beograda - Pretraga fondova i zbirki, dostupno na: <http://www.arhiv-beograda.org/index.php/rs/fondovi-i-zbirke/pretraga-fondova>- slike.

¹⁴ Videti napomenu br. 6.

¹⁵ Više o projektu EUROPEANA dostupno na: <http://pro.europeana.eu/>.

5 DIGITALIZACIJA FOTOGRAFIJA

Digitalizacija u arhivima predstavlja prenos analogne arhivske građe u digitalni oblik, skeniranjem ili fotografisanjem digitalnim aparatom. Digitalizacija se radi iz više razloga, pre svega zbog zaštite originala od oštećenja prilikom prekomerne upotrebe, zbog pružanja veće dostupnosti građe, zbog upotpunjavanja fondova, ili radi lakše obrade i korišćenja u drugim medijima. Digitalna kopija je prenosiva i na mikrofilm kao jedini preporučeni medij za dugotrajno čuvanje građe.

Dobijeni podaci deponuju se na računaru ili nekom drugom nosaču podataka. Ako se uz digitalizaciju koristi i odgovarajuća baza podataka do željene fotografije dolazi se na brz i jednostavan način. Arhivistička obrada fotografija, unos u bazu podataka i proces digitalizacije zahtevaju određenu tehničku osposobljenost, stručan kadar i vreme.¹⁶

Nakon nabavke PC računara, skenera novije generacije i 2 eksterna hard-diska, započet je proces digitalizacije Zbirke, koji se paralelno odvijao u dva pravca. Prvi je nastao planskim odabirom građe, na osnovu kriterijuma: značaja i stanja građe, stepena sreenosti, korišćenja, veličine fonda ili zbirke. Planski je digitalizovano 8 fondova i 2 zbirke, sa oko 4.000 fotografija, 123 negativa na staklu, a u izradi je projekat digitalizacije fotografija nastalih u periodu 1855-1910. godine.

Drugi je nastao na zahtev istraživača - korisnika, ili za potrebe Arhiva prilikom pripreme kataloga, zbornika dokumenata, časopisa, izložbi i multimedijalnih prezentacija. Na ovaj način digitalizovane su fotografije iz 33 fonda/zbirke odnosno oko 2.000 fotografija, a digitalna kolekcija se dopunjavala uz projekat planirane digitalizacije.

Nakon kalibracije monitora i skenera, digitalizacija je vršena ravnim skenerom A3 formata iz programa *Adobe PhotoShop*. Vodilo se računa da površina skeniranja bude za 5 milimetara veća od samog formata fotografije. Ukoliko je obrađivana fotografija na kartonskoj podlozi (vizitka ili kabinet) skeniran je avers i revers.

Ukoliko se obrađivao album, skenirana je svaka fotografija pojedinačno, a nakon obrade svih fotografija, cela stranica albuma. Tokom obrade albuma sa fotografijama na ulaganje, pažljivo je izvađena (ukoliko je to moguće bez oštećenja fotografije ili albuma) i obrađena svaka pojedinačna fotografija (avers i revers), a onda cela stranica albuma.

5.1 Parametri digitalne slike

Nakon skeniranja izvršena je provera kvaliteta snimaka i urađene su tri kopije u TIFF, JPG, i GIF formatu.

Arhivski master digitalni snimak čuva se nekomprimovanom TIFF (*Tagged Image File Format*) formatu, na njemu nema nikakvih intervencija i služi isključivo za čuvanje na serveru. Druga master kopija radi se takođe u TIFF formatu ali sa kompresijom, i čuva se na hard disku. Kopije za operativnu upotrebu, pregled ili identifikacijsku sliku (*thumbnail*) rade se u JPG formatu sa gubicima (MINERVA, 2004). Master podaci čuvaju se na serveru Arhiva i 2 eksterna hard diska, a planira se zakup prostora na još jednom

---

¹⁶ Autor teksta je jedini izvršilac na poslovima sređivanja, obrade, tehničke zaštite i digitalizacije Zbirke fotografija Arhiva Jugoslavije.

spoljašnjem serveru. Odustalo se od izrade *backup* kopija na CD-R i DVD-R, jer su se pokazali nepouzdati za dugoročno čuvanje podataka.

Tabela 2: Parametri kvaliteta digitalne fotografije

DIGITALNA KOPIJA	REZOLUCIJA	FORMAT	PROSTOR BOJA	DUBINA BOJA
Master kopija	300-600 dpi	TIFF	RGB	24 bit – kolor slika 16 bit – crno bela slika
Kopija za pregled	72-200 dpi	JPG	RGB Grayscale	16 bit – kolor slika 8 bit – crno bela slika
Thumbnail	72 dpi	JPG BMP GIF	RGB Grayscale	8 bit – kolor slika 8 bit – crno bela slika

5.2 Definisane metapodataka

Arhivski master digitalni snimak za trajno čuvanje sebi sadrži *metapodatke*. To su strukturni podaci koji objašnjavaju, lociraju ili na drugi način upravljaju informacijama i kojima se opisuje karakteristika digitalnog dokumenta. Metapodatke smo ubacivali kroz program *Adobe Bridge*.

Deo *tehničkih* metapodataka ubacuje sam skener na kome je građa digitalizovana i sadrži sledeće podatke: naziv dokumenta, format skeniranja, aplikaciju u kojoj je vršeno skeniranje, datum skeniranja, veličina dokumenta, dimenzije u pikselima i inčima, rezoluciju, bitnu dubinu, kolorni mod i profil.

Od *administrativnih* metapodataka definisano je: ime, adresa i e-mail institucije, ime i prezime lica koje je uradilo digitalizaciju.

Unutar *opisnih* metapodataka definisane su odrednice koje opisuju fotografiju: broj fonda/zbirke, naziv fonda/zbirke, signatura fotografije, opis fotografije, raspon godina, ključne reči (Hodghe, 2001).

Ažurnost unosa metapodataka bila je na nivou grupe fotografija ili celog fonda/zbirke, u zavisnosti od izvršene sistematizacije.

6 POMOĆNO INFORMATIVNO SREDSTVO

Primena informacionih tehnologija u arhivistici, bilo da je zasnovana na sopstvenim resursima (koja nekada mogu biti skromna), ili na implementaciji ponuđenih *open source* rešenja, treba da vode ka dva osnovna cilja: da neprocenljivo kulturno-istorijsko blago na najjednostavniji način bude dostupno javnosti a da se pri tome trajno zaštite originali.

Obaveza da se istraživačima i stručnoj javnosti omogući pregled što većeg broja fotografija, Arhiv je pristupio krajnje praktičnim rešenju, u vidu pomoćnog informativnog sredstva (slika 1), koje se u praksi pokazalo dobrim a istraživači su bili zadovoljni.

Nakon obrade, fond/zbirka se fotografiše digitalnim aparatom, bez posebnog obraćanja pažnje na rezoluciju i kvalitet snimka. Važna je njena informativna vrednost, kao fotografije za pregled, pri čemu je naziv fotografije njena signatura. Na

ovaj način za kratko vreme obrađena je velika količina fotografija, koje se mogu pregledati preko bilo kog programa za pregled slika.

SIGN.	PRETHODNE SIGNATURE	OPIS FOTOGRAFIJA	LIČNOST	GODINA	
AJ-377-74-830	5/92	naknadno identifikovano: Princeza <i>Sesilia od Grčke i Danske</i> (Πριγκιπισσα Καικιλια της Ελλάδας και Δανιας 1911-1937), ćerka kneza Andreja od Grčke i Danske i princeze Alise od Batenberga. Fotografija sa venčanja za velikog kneza Georga Donat Hesena 2. februara 1931 u Darmštatu. Na fotografiji: Cecile 2.2.1931 <i>Atelje: O'Doye, Paris</i>	<i>Sesilia od Grčke i Danske</i>	1931	
AJ-377-371-8		Senator <i>Ivan Mažuranić</i> u prvoj emisiji za iseljenike u SAD iz studija radio Beograda, 1938. AJ-371, F-77, br. 110	Ivan Mažuranić	1938	

Slika 1: Izgled pomoćnog informativnog sredstva

Kombinujući fotografiju sa dobrim tabelarnim popisom urađenim u *Wordu* ili *Excelu* (a znamo da u okviru njih može da se pretražuje po ključnoj reči), do željene fotografije dolazi se na brz i jednostavan način. Tabelarni popis treba da sadrži: naziv i broj fonda; signaturu fotografije; što detaljniji opis fotografije, ličnosti ili događaja; signaturu u okviru pisane građe; vreme nastanka fotografije; lokaciju na kojoj je snimljena; ime autora fotografije.

Na ovaj način u kratkom roku istraživači u čitaonici Arhiva mogu pregledati oko 100 albuma, 153 karte, 64 kolorna plakata, i izabrati jednu od oko 9.000 fotografija.

7 ZAKLJUČAK

Fotografija - zabeleška trenutka, trag prošlosti, ličnosti ili lica, predmeta ili događaja, pojave ili stvari. Njena poruka izaziva pažnju, ostavlja utisak, svedoči o pojavi ili nekom događaju. Istinitost fotografije stvar je proučavanja, analize, tumačenja. Arhivistički sređena i obrađena fotografija postaje dokument, rame uz rame sa pisanom arhivskom građom.

Značaj revizije Zbirke Arhiva je mnogostruk, ne samo zbog tačnog utvrđivanja broja fondova/zbirki, količine građe, ili izrade informativnih sredstava, već što preko fotografija možemo pratiti i tumačiti događaje vezane, kako za unutrašnju i spoljnu političku delatnost jugoslovenske države, tako i događaje iz svetske političke i društvene istorije.

Drugi značaj revizije je u tome što se nakon sistematizacije fotografija nastalih u periodu 1855-1910. godine može pratiti istorijat fotografije i fotografskih tehnika na ovim prostorima. Neke od fotografija iz Zbirke su retke i njima bi se ponosili veći muzeji i arhivi u svetu.

Digitalizacijom je rešeno pitanje zaštite i korišćenja fotografija. Jednom digitalizovana Zbirka može se prebaci na internet stranicu ili povezati u okviru nekog međunarodnog projekta na digitalizaciji kulturne baštine, kao što je *Europeana*.

Arhiv Jugoslavije razmatra mogućnost povezivanja svoje Zbirke u jednu globalnu mrežu evropske kulturne baštine kojoj pripada.

IZVORI I LITERATURA

- Hodge, G. (2001): *Metadata Made Simpler*. Bethesda: International Information Standards Organization. Dostupno 27. 11. 2014. na stranici: http://web.missouri.edu/~kochtanekt/Q410%20DL%20S02/Metadata_Bklt.pdf.
- Drake, K-M., Justrell, B., Tamaro, A. M. (2004): *Good practices handbook*. Minerva Working Group 6. Dostupno 17. 11. 2014. na: http://www.minervaeurope.org/structure/workinggroups/goodpract/document/goodpractices1_3.pdf.
- Nisheva-Pavlova, M., Pavlov, P. (2013): Open source software tools for creating digital repositories. *Pregled nacionalnog centra za digitalizaciju*, 23, str.1-10. Beograd: Matematički fakultet. Dostupno 27. 11. 2014. na: <http://elib.mi.sanu.ac.rs/files/journals/ncd/23/ncd23001.pdf>.
- Netaj, Z.(2003): Počeci fotografije 1839-1900. *Arhiv, IV (1-2)*, str. 54-62. Beograd: Arhiv Jugoslavije.
- Netaj, Z. (2012): Fotografije kao arhivska građa i njihova obrada u Arhivu Jugoslavije. *Arhiv, XIII (1-2)*, str. 68-80. Beograd: Arhiv Jugoslavije.
- Ratković-Trifunović, L. et al (2010): *Arhiv Jugoslavije - The Archives of Yugoslavia*. Beograd: Arhiv Jugoslavije.
- Uputstvo o zaštiti i obradi zbirke fotografija u Arhivu Jugoslavije (1986). *Bilten Arhiva Jugoslavije*, 8, str. 19-27. Beograd: Arhiv Jugoslavije.
- Internet 1: Dostupno 7. 11. 2014. na stranici: <http://www.ica.org/5671/paag-resources/publications-for-archivists-managing-photograph-and-film-collections.html>.
- Internet 2: Dostupno 27. 11. 2014. na: <http://www.fotomuzej.com>.
- Internet 3: Dostupno 7. 11. 2014. na: <http://www.eastmanhouse.org/collections/chusseau/chusseau-flaviens.xml#series38>.
- Internet 4: Dostupno 7. 11. 2014. na: http://www.arhivyu.gov.rs/active/sr-cyrillic/home/glavna_navigacija/koriscenje_gradje/pretrazite_baze_podataka.html.
- Internet 5: Dostupno 17. 11. 2014. na: <http://scc.digital.bkp.nb.rs/collection/politika>.
- Internet 6: Dostupno 17. 11. 2014. na: http://www.digitalna.nb.rs/sf/NBS/Novine_i_casopisi/Vreme.
- Internet 7: Dostupno 17. 11. 2014. na: <http://www.foto.mij.rs>.

SUMMARY

Zorica NETAJ*

EXPERIENCE GAINED FROM ARRANGING, PROCESSING AND DIGITIZATION OF THE PHOTOGRAPH COLLECTION OF THE ARCHIVES OF YUGOSLAVIA

Photographs are authentic witnesses of events, from the view of a specific person - a photographer, transformed into a picture of collective remembrance. Development of information technology and its increased use in archival science is the reason why digitizing of archives became one of the strategic aims of the Archives of Yugoslavia.

Before the digitization project was prepared, a revision of the Photo Collection was carried out, covering 14 out of 17 fonds/collections. Parallel with revision, acquisition and processing of new archives was in progress.

Identification is one of the more complex procedures during the processing of photographs where one establishes authenticity and credibility of a photograph. After

---

* *Zorica Netaj, senior archivist, Archives of Yugoslavia, Vase Pelagića 33, 11000 Belgrade, Serbia, contact: tajnez@hotmail.com.*

identification and analytic processing by the means of inventories or by entering data into a database, archives are digitized. By planned depicting using criteria of significance, condition of archives, degree of organization and usage, eight fonds and two collections (4000 photos) were digitized. Upon the researchers' request or for the needs of the Archives, photographs from 33 fonds/collections (2000 photos) were also digitized, while a digital collection was formed parallel with the project of planned digitizing.

In order for the archives to be as accessible as possible to the researchers, 9000 thumbnail photographs were prepared for easier viewing of the collection. In this manner, we protect the originals, which are no longer on disposal for the researchers.

Today, the Archives of Yugoslavia possesses a collection, which contains 54 photograph sets with more than 46.000 photographs, more than 230 albums, 300 postcards, 123 glass plate negatives, and 4 ferrotypes.